

Bogdan Lach, *Profilowanie kryminalistyczne*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2014, ss. 404.

W pierwszej połowie 2014 r. polski rynek wydawniczy wzbogacił się o monografię *Profilowanie kryminalistyczne*. Bogdan Lach, doktor nauk prawnych, psycholog – biegły sądowy, psycholog śledczy, przedstawia w niej wyniki swojej piętnastoletniej pracy badawczej dotyczącej profilowania kryminalistycznego jako czynności z praktyki organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Doktor Lach, profiler uczestniczący w tworzeniu profili psychologicznych nieznanymi sprawcami różnych kategorii przestępstw, dzieli się swoimi doświadczeniami i zdobytą przez lata wiedzą. Jest to pierwsza monografia z zakresu profilowania kryminalistycznego w Polsce – wartościowa i potrzebna publikacja.

Autor podkreśla, że biegły profiler zmierza w swojej pracy do uzyskania zestawu charakterystycznych cech nieznanego sprawcy przestępstwa, dokonanego w danym miejscu i czasie – co pomaga ograniczyć krąg osób będących w zainteresowaniu organów ścigania. Ocena realnej przydatności wytypowanych cech w prowadzonym śledztwie sprowadza się jednak do tego, w jakim stopniu są one konkretne, a więc można je przypisać indywidualnym osobom, a nie ogólnikowe i opisujące duże grupy społeczne. Samo profilowanie jest czynnością złożoną. W skomplikowanym procesie typowania sylwetki psychofizycznej poszukiwanego sprawcy wykorzystuje się wiedzę z wielu dziedzin naukowych, m.in. psychologii (klinicznej, społecznej, behawioralnej, śledczej, sądowej), kryminologii, kryminalistyki, statystyki kryminalnej oraz medycyny sądowej (s. 12).

Publikacja rozpoczyna się omówieniem zagadnień wstępnych (cel i zakres opracowania, metody badań, problem i hipotezy badań własnych, charakterystyka próby badawczej). Następnie Bogdan Lach w siedmiu rozdziałach omawia problematykę profilowania kryminalistycznego, które podsumowuje w zakończeniu. Całość uzupełnia załącznik – konspekt wywiadu wiktymologicznego, spis tabel i wykresów oraz wykaz wykorzystanej literatury. Poszczególne części opracowania korespondują ze sobą i stanowią jasny przekaz myśli Autora. *Profilowanie kryminalistyczne* to 404 strony ciekawej pracy badawczej.

W pierwszym rozdziale *Pojęcie i charakterystyka profilowania* zostały przedstawione podstawowe zasady i modele profilowania kryminalistycznego, jego początki i rys historyczny (Autor przywołuje pionierów profilowania – Cesarego Lombroso, Ernsta Kretschmera, Williama Sheldona, Hansa Grossa, George'a Philipsa czy słynnego ze sprawy londyńskiego Kuby Rozpruwacza Thomasa Bonda, a także współczesnych profilerów – jak m.in. James Brussel, Robert Ressler, John Douglas, Roy Hazelwood). W dalszej części rozdziału Bogdan Lach zwraca uwagę na znaczną rolę profilowania geograficznego, które umożliwia określenie rejonu zamieszkania sprawcy na podstawie analizy dokonanych przez niego przestępstw oraz przedstawia definicję profilowania i próby wypracowania jego właściwej terminologii w języku polskim w oparciu o funkcjonujące w literaturze zagranicznej. Na koniec rozdziału Autor odnosi się do znaczenia profilowania kryminalistycznego w aspekcie prawnym i związanych z tym problemów dowodowych.

Rozdział drugi – *Czynniki wpływające na profilowanie* – zawiera m.in. informacje dotyczące wywiadu wiktymologicznego, ze szczególnym zwróceniem uwagi na jego właściwą jakość. Autor przekonuje o dużej roli ofiary w genezie i przebiegu przestępstwa (informacje o niej mają istotne znaczenie w procesie typowania sprawcy), ale również podkreśla, że gromadzony w aktach postępowania opis dotyczący ofiary może zawierać wiele zniekształceń, ofiara bowiem jest często przedstawiana bardzo pozytywnie lub skrajnie negatywnie. Ważnym elementem tego rozdziału są zagadnienia badania relacji sprawca–ofiara, sposobu działania (*modus operandi*) sprawcy i umiejętne interpretowanie obrażeń na ciele ofiary. Autor uważa, że przestępstwa z reguły nie zdarzają się przypadkowo i są wynikiem nakładających się na siebie czynników (s. 79), a na profilera czekają pułapki – jak chociażby siła sugestii. Dlatego na etapie zbierania danych wstępnych, profiler nie powinien znać informacji z policyjnych akt dotyczących osób podejrzanych lub typowanych sprawców. W rozdziale drugim uwzględniono również rolę procesów logicznych (profilowanie indukcyjne oraz profilowanie dedukcyjne).

Metodyka pracy biegłego profilera omówiona została w rozdziale trzecim. Bogdan Lach opisuje wypracowane modele profilowania: model dychotomiczny FBI, model profilowania stosowany w Polsce (wg doświadczeń Autora), a także przybliża profilowanie w Wielkiej Brytanii – Davida Centera, model profilowania Turveya, model profilowania Ronalda M. Holmesa i Stephena T.

Holmesa oraz model profilowania zaproponowany przez Roberta Keppela i Roberta Waltera. Po analizie powyższych modeli profilowania Autor podkreśla ważny aspekt profilowania – model wykorzystywany do sporządzenia profilu kryminalistycznego powinien być dostosowany do realiów i możliwości, jakie panują w danym kraju.

W następujących trzech rozdziałach Autor odnosi się kolejno do profilowania kryminalistycznego w przypadku zabójstw, przestępstw seksualnych oraz podpaień. Każdy z nich kończy przykładem stworzonego przez siebie profilu sprawcy. Tak więc rozdział czwarty – *Profilowanie w sprawach zabójstw* – przedstawia charakterystykę profilowania pojedynczych przypadków zabójstw (z analizowanych przez Autora 109 spraw 105 dotyczyło właśnie takich zabójstw, trzy – były seryjne, a jedno – wielokrotne) oraz omawia wyniki własnych badań. Przedmiotem obserwacji w tym rozdziale są także zabójstwa masowe oraz profilowanie seryjnych sprawców zabójstw (profilowanie wykorzystuje się głównie w przestępstwach, które odznaczają się cechą seryjności). Zabójstwa seryjne zostały poddane przez Bogdana Lacha dokładnemu badaniu. W podrozdziale odnajdziemy etapy działania seryjnych sprawców zabójstw, znaczenie fantazji przy kształtowaniu działań seryjnych sprawców zabójstw, sposób ich działania wraz typologią motywacyjną. Na szczególną uwagę zasługuje również wątek związany z seryjnymi zabójczyniami, ponieważ zdaniem Autora profilowanie w takich przypadkach wiąże się z większymi trudnościami – kobiety należą do mniejszej grupy zabójców, a dokonując zabójstwa, są metodyczne, dokładne i spokojne. Doktor Lach rozróżnił sprawczynie działające samotnie oraz zespołowo. W dalszej części rozdziału przedstawił zabójców sadystycznych, którzy najbardziej przerażają opinię publiczną, oraz scharakteryzował ofiary zabójstw badanej przez siebie populacji (ta część zawiera też analizę relacji sprawca–ofiara).

Rozdział piąty – *Profilowanie w sprawach przestępstw seksualnych* – rozpoczyna omówienie przestępstw seksualnych z punktu widzenia dawnej i aktualnej problematyki. Następnie Autor analizuje przyczyny dokonywania zgwałceń, rodzaje przestępstw seksualnych i opisuje typologię sprawców zgwałceń. Uważa On, że wyzwaniem dla profilerów stanowi połączenie kilku spraw tego typu w jedną serię, gdyż kolejna ofiara może mieć istotny wpływ na przebieg następnego zgwałcenia (s. 282). W dalszej części rozpatruje wiktymologiczne aspekty przemocy seksualnej (wyszczególnione zostały dorosłe ofiary i dzieci jako ofiary przestępstw seksualnych), praktyczne aspekty profilowania sprawców przestępstw wykorzystujących seksualnie dzieci, jak również motywację dokonywania przestępstw seksualnych. Rozdział kończy charakterystyka badawcza sprawców dokonujących przestępstw seksualnych.

Ostatnim wyodrębnionym przez Bogdana Lacha rodzajem spraw są podpalenia, które najczęściej uderzają w dobra materialne, ale i sferę psychiczną ofiar. Poświęcono im rozdział szósty – *Profilowanie w sprawach podpaień*. Autor przybliży w nim sylwetkę sprawców podpaień oraz motywy ich dokonywania.

W rozdziale siódmym – *Ocena efektywności profilowania* – Bogdan Lach podejmuje się oceny efektywności profilowania kryminalistycznego w USA i Wielkiej Brytanii, zwracając przy tym uwagę na m.in. różnorodność wykorzystania profili kryminalistycznych i psychologicznych w tamtejszych sądach. Odnosi się także do badań własnych i zauważa wzrost zapotrzebowania na udział psychologa w działaniach pionu kryminalnego oraz zbyt małą ilość psychologów śledczych funkcjonujących w wydziałach kryminalnych (s. 371). Zdaniem Autora powoływanie profilu kryminalistycznego we wstępnym etapie śledztwa przynosi największe efekty (s. 373). Ostatnią kwestią podejmowaną w tym rozdziale jest ocena efektywności profilowania na podstawie badań Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie.

Nie sposób nie zgodzić się ze słowami Autora zawartymi w zakończeniu, że profilowanie kryminalistyczne jest tylko jedną z wielu dróg pomagających wykryć sprawcę przestępstwa. Metodą, która jest skuteczna jedynie w niektórych rodzajach przestępstw. Warto mieć na uwadze, że praca Bogdana Lacha to nie tylko teoretyczne rozważania nad celowością i skutecznością profilowania kryminalistycznego, ale za względu na wieloletnią praktykę i wiedzę, którą przekazuje Autor – to realna ocena czynności profilowania dokonana przez biegłego profilerów. Mimo że profilowanie kryminalistyczne jest czynnością usprawniającą proces wykrywczy, to jednak w niewielkim stopniu znajduje to odzwierciedlenie w powstawaniu kompleksowych opracowań naukowych na temat tego zagadnienia w naszym kraju. Dlatego *Profilowanie kryminalistyczne* należy ocenić pozytywnie i uznać za istotny wkład w rozwój profilowania kryminalistycznego w Polsce.

Copyright of Journal of Law, Economics and Sociology is the property of Faculty of Law and Administration of Adam Mickiewicz University in Poznan and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Właścicielem praw autorskich do „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” jest Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zawartość czasopisma nie może być kopiowana, przesyłana do innych stron internetowych bądź zamieszczana na blogach bez pisemnej zgody wydawcy. Niemniej artykuły można drukować, kopiować lub przysyłać w formie elektronicznej na własny użytek.